

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

Het Beroepsgeheim

Struikelblok of hefboom?

(voor samenwerking in de hulp- en zorgverlening)

prof. dr. Johan Put
K.U.Leuven – Instituut voor Sociaal Recht

Opbouw

- ✓ Inleiding
 - ✓ Juridisch kader
 - ✓ Evoluerende hulpverleningscontext
- ✓ Beroepsgeheim
 - ✓ Oorsprong – visies – evolutie
 - ✓ Toepassingsgebied
 - ✓ Betekenis
 - ✓ Verschil met discretieplicht
 - ✓ Gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim
- ✓ Conclusies

2

Inleiding

- ✓ Juridisch kader
- ✓ Vele vragen
- ✓ Enkele antwoorden
- ✓ Belang van andere invalshoeken
- ✓ Belang van professioneel omgaan met dagelijkse vragen en problemen

3

Evoluerende hulpverleningscontext (1)

- ✓ Van klassieke gezondheidszorg naar heel verscheiden vormen van hulpverlening, met een breed welzijnsbegrip
- ✓ Professionalisering
- ✓ Van individuele hulpverlening naar hulpverlening in uni-, multi-, inter- of transdisciplinaire teams
- ✓ Zorgcoördinatie en integrale hulpverlening
- ✓ Zwaardere en complexere problematieken

4

Evoluerende hulpverleningscontext (2)

- ✓ Contextueel werken
- ✓ Emancipatie van de cliënt
 - ✓ Ontvoogding
 - ✓ Participatie
 - ✓ Onderhandelingsrelatie
 - ✓ Patiënten- en cliëntenrechten
- ✓ Dossievorming
 - ✓ Registratie
 - ✓ Informatisering
- ✓ Toenemende overheidsregulering & -subsiëring
 - ⇒ Toezicht door overheid
- ✓ Nauwere contacten met justitie
 - ✓ Probatie, vrijheid onder voorwaarden (VOV), voorlopige invrijheidsstelling (VI)
 - ✓ (Lokaal) Veiligheidsbeleid

5

Beroepsgeheim

- ✓ **Twee belangen en twee visies**
- ✓ **Algemeen belang**
 - ✓ Vertrouwen in beroep
 - ✓ ~ Absolute benadering
- ✓ **Privaat belang van de patiënt**
 - ✓ 'Informationelle Selbstbestimmung'
 - ✓ ~ Functionele benadering
- ✓ **Van absolute naar functionele benadering**
 - ✓ Niet per se tegengesteld
 - ✓ Wel kwestie van zwaartepunt

6

Beroepsgeheim

✓ **Oorsprong**

- * Frankrijk
- * "**colloque singulier**" tussen geneesheer en (onmondige en onwetende) patiënt

7

Beroepsgeheim

✓ **Evolutie**

- * PM: evoluerende hulpverleningscontext
- * Van "**colloque singulier**"
- * Naar gelijktijdige + opeenvolgende "**multiple relations**" in en tussen hulpverleningsnetwerken en cliënten(contexten)
 - Elke relatie brengt eigen loyaliteit mee...
 - Ja, maar...

8

Beroepsgeheim

✓ **Voor- en nadelen**

- * Beroepsgroep:
 - Voordeel: uitdrukking van maatschappelijke erkenning en basisvoorwaarde voor vertrouwensrelatie
 - Nadeel: beperkte doorstroming van info en dreiging van strafsancities
- * Maatschappij
 - Voordeel: kwaliteitsvolle en geloofwaardige gezondheids- en verzorgingszorg
 - Nadeel: belemmering van rechtsgang door inroepen zwijgrecht

9

Beroepsgeheim

✓ **Vier centrale begrippen**

- ✓ **Zwijgplicht**
- ✓ **Zwijgrecht**
- ✓ **Spreekrecht**
- ✓ **Spreekplicht**

10

Beroepsgeheim

✓ **Artikel 458 Strafwetboek**

- * + tal van bijzondere wettelijke bepalingen
- * = 'het' (algemeen-strafrechtelijk) beroepsgeheim

✓ **Deontologische codes**

- * = soort van interne reglementering
- * Eventueel tuchtrechtelijk (en arbeidsrechtelijk) afdwingbaar
- * Kan art. 458 Sw. toepasselijk noch niet-toepasselijk verklaren

11

Beroepsgeheim – Wie? ⁽¹⁾

✓ **Op welke personen van toepassing?**

- * Principe: tekst art. 458 Sw. + rechtspraak: beroepsgeheim voor iedereen die uit hoofde van staat of beroep vertrouwensfunctie uitoefent
- * Uitbreiding: wettelijke bepaling in specifieke wetgeving

12

Beroepsgeheim

✓ Artikel 458 Strafwetboek

Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd en deze bekendmaken buiten het geval dat ze worden geroepen om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van honderd tot vijfhonderd euro.

13

Beroepsgeheim – Wie? (2)

✓ Art. 458 Sw.

* Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen

* Andere personen die geheimen toevertrouwd krijgen in hoofde van hun staat of beroep

→ Hof van Cassatie (20/02/1905, 30/10/1978, ...)

"... personen die een functie of een missie met een vertrouwelijk karakter uitoefenen en die door de wet, de traditie of de gewoonte als noodzakelijke bewaarders van de hun toevertrouwde geheimen worden beschouwd."

Criterium: **noodzakelijke vertrouwensfiguur**
≠ vrijwillige 'confidenten'

14

Beroepsgeheim – Wie? (3)

✓ Vertrouwensberoep

* Vertrouwensrelatie is essentiële voorwaarde voor uitoefening van de functie

* Cliënten/patiënten zijn genoodzaakt zich tot hen te wenden en hen in vertrouwen te nemen

- Cliënt/patiënt heeft hulp nodig en moet in ruil deel van privacy prijsgeven aan zorgverlener

- Zorgverlener krijgt geen vertrouwen zonder garantie van geheimhouding en kan zijn beroep niet uitoefenen

dus niet: kapper, journalist, bank, zelfhulpgroep

15

Beroepsgeheim – Wie? (4)

- ✓ **Vertrouwensberoep**
- ✓ **Aanknopingspunten**
 - ✓ Maatschappelijke relevantie
 - ✓ Behartiging immateriële belangen
 - ✓ Kennis en deskundigheid (opleiding en ervaring)
 - ✓ Maatschappelijke erkenning (titel- en/of beroepsbescherming)
 - ✓ Normering beroepsuitoefening d.m.v. beroepsethiek
- ✓ **Erkenning beroepsgeheim hangt dus samen met professionaliseringsproces**

16

Beroepsgeheim – Wie? (5)

- ✓ **Vertrouwensberoep**
- ✓ **Brede categorie van zorg- en hulpverleners**
 - ✓ Moeilijke afbakening
 - ✓ Voorbeelden
 - ✓ jeugdwerkers?
 - ✓ vertrouwensleerkrachten?
 - ✓ zorgkundige?
 - ✓ opbouwwerkers?
- ✓ **Advocaten**

17

Beroepsgeheim – Wie? (6)

- ✓ **‘Staat’**
- ✓ **Vrijwilligers en stagiairs met hulpverlenende taken die niet te onderscheiden zijn professionele hulpverleners**
- ✓ **Niet: burgerlijke staat (echtgenoot), mantelzorg, ...**

18

Beroepsgeheim – Wie? (7)

✓ Bijzondere wettelijke bepalingen

* Meestal ruim omschreven:

“medewerking verlenen aan...”

dus ook: vrijwilligers, stagiairs, ondersteunend personeel, inspecteurs, pleeggezinnen, vertrouwens- of bijstandspersoon, ...

* Maar

“voor zover ze hun medewerking verlenen...”

19

Beroepsgeheim – Wie? (8)

✓ Bijzondere wettelijke bepalingen

• Voorbeelden:

– OCMW-Wet, Jeugdbeschermingswet, Decreet Bijzondere Jeugdbijstand, Decreet Integrale Jeugdhulp, CLB-Decreet, GGZ-Decreet, Decreet Algemeen Welzijnswerk, reglementering i.v.m. bemiddeling...

– Wet Geïntegreerde Politiedienst

– Sv.: geheim opsporings- en gerechtelijk onderzoek; strafregister

- van toepassing op betrokken magistraten, politiemensen, justitieassistenten, deskundigen, gerechtsdeurwaarders, griffiers, vertalers...
- ? eerder ambtsgeheim / geheim van het onderzoek

20

Beroepsgeheim – Wat?

✓ Geheim

* Alles wat uitdrukkelijk of stilzwijgend aan de hulpverlener werd toevertrouwd door de cliënt

* Wat wordt vastgesteld

* Ook informatie over derden

* Eventueel ook louter feit dat betrokkene 'cliënt' of gekend is

* Geheim karakter zolang cliënt belang heeft dat het niet wordt bekendgemaakt

- zelfs na overlijden

niet: louter materiële feiten zonder geheim karakter, geanonimiseerde informatie

21

Beroepsgeheim – Hoe?

✓ Kennisname van geheim in uitoefening van beroep of staat

- * Vanaf het eerste contact
- * Redelijke verband tussen geheim – beroep?
- * Buitenprofessionele relatie cliënt – hulpverlener?

niet: op toevallige wijze
buiten elk verband met beroep of staat

22

Beroepsgeheim - Discretieplicht

✓ Onderscheiden van:

* Discretieplicht of ambtsgeheim

- Verplichting om bij het uitoefenen van een ambt of functie geen gegevens vrij te geven aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen
- Arbeidsovereenkomstenwet, ambtenarenstatuut, deontologische code, arbeidsreglement, arbeidsovereenkomst, aannemings- of samenwerkingsovereenkomst...
 - *Bv. art. 17, 3; a) Arbeidsovereenkomstenwet:*
"De werknemer is verplicht zowel gedurende de overeenkomst als na de beëindiging ervan, zich ervan te onthouden fabrieksgeheimen, zakengeheimen of geheimen in verband met persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden, waarvan hij in de uitoefening van zijn beroepsarbeid kennis neemt, bekend te maken"
- In elk geval: werknemers / ambtenaren / leerkrachten
- In belang van werkgever / bestuur
- Hulpverleners: vaak beroepsgeheim + discretieplicht/ambtsgeheim
- Nuancering: spreekrecht van ambtenaren

23

Beroepsgeheim – Discretieplicht verschilpunten

Beroepsgeheim

- In belang van vertrouwensrelatie
- Geldt t.a.v. iedereen
- Zwijgrecht t.o.v. rechter
- Strafsanctie

Discretieplicht

- In belang van de dienst of onderneming
- Geldt niet t.a.v. collega's, oversten
- Geen zwijgrecht t.o.v. rechter
- Arbeidsrechtelijke of tuchtrechtelijke sanctie

24

Beroepsgeheim – Schending (2)

✓ Schending beroepsgeheim = misdrijf

* Opzet

- Wetens en willens geheimen bekendmaken
 - Geen bijzonder opzet vereist (oogmerk om te schaden)
- niet*: bekendmaking door nalatigheid of onoplettendheid

* Bekendmaking van geheimen aan derden

- Derde = ieder ander dan geheimdrager en cliënt
- bv.* hulpverlener aan eigen directeur
- aan ouders van minderjarige cliënt
- aan partner van cliënt
- CLB-medewerker aan school
- Wijze van bekendmaking is niet relevant
- mondeling, laten meekijken op scherm, doorgeven van document, telefonisch, e-mail...*
- Ook bevestiging van reeds gekend feit

25

Beroepsgeheim – Schending (3)

✓ Bekendmaking van geheimen aan derden

* Bijzondere categorieën van derden

- Ouders
- Naastbestaanden of vertrouwenspersoon
- Leidinggevenden
- Ondersteunend personeel
- Inspectie
- Huiszoeking en inbeslagname

26

Beroepsgeheim – Schending (4)

✓ Gevolgen van schending

* Strafvervolgning

Uiterst zelden

* Ontoelaatbaar bewijs

Vervolgning op basis van informatie verkregen door schending van het beroepsgeheim

- Strafzaken: *bv. seksueel misbruik*
- Burgerlijke zaken: *bv. echtscheiding*

* Tuchtrechtelijk

- Orde van Geneesheren
- Ambtenaren

* Arbeidsrechtelijk

* Vertrouwensrelatie met cliënt!

27

**Beroepsgeheim - Schending
Uitzonderingen (1)**

✓ **Uitzonderingen**

- Getuigenis in rechte
- Eigen verdediging
- Strafvervolgning
- Wettelijke verplichting
- Noodsituaties
- ? Dwaling
- ? Instemming cliënt
- ? Gedeeld beroepsgeheim
- ? Gezamenlijk beroepsgeheim

28

**Beroepsgeheim - Schending
Uitzonderingen (2)**

✓ **Noodsituaties**

- * Noodtoestand
- * Schuldig hulpverzuim (art. 422bis Sw.)
- * Art. 458bis Sw.
- * Meldingsplicht?
- * Good practices

29

**Beroepsgeheim - Schending
Uitzonderingen (3)**

✓ ? **Gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim**

- * Constructie van de rechtsleer, doorgesijpeld in bepaalde wetgeving, rechtspraak en deontologische codes
bv. voortzetting medische diagnose of behandeling
- * Geen te ruime interpretatie
 - Weegt op vertrouwensrelatie
 - Gevaar voor informatievervalsing (cf. kringverhaal)

30

**Beroepsgeheim - Schending
Uitzonderingen (4)**

✓ **Gedeeld beroepsgeheim**

✓ **Strikte voorwaarden (1)**

- ✓ Aan een door het beroepsgeheim gebonden persoon
- ✓ Binnen dezelfde hulpverleningscontext
 - ✓ Betrokkenheid
 - ✓ Dezelfde finaliteit / opdracht
 - ✓ Niet: *tussen hulpverlener en politie*
tussen voorzieningen en inspectie
tussen vrijwillige en gerechtelijke jeugdbijstand

31

**Beroepsgeheim - Schending
Uitzonderingen (5)**

✓ **Gedeeld beroepsgeheim**

✓ **Strikte voorwaarden (2)**

- ✓ Noodzakelijke gegevens
 - ✓ Need to know vs. nice to know
 - ✓ Zie ook proportionaliteitsbeginsel WVP
- ✓ In het belang van de (hulpverlening aan de) cliënt
- ✓ Geïnformeerde cliënt
 - ✓ Instemming? ~ visie over beschikkingsrecht
 - ✓ Verzetsmogelijkheid
 - ✓ Transparantie
 - ✓ Mogelijkheid, inhoud en doel van informatie-uitwisseling
 - ✓ Zowel structureel (niveau voorziening) als individueel

32

**Beroepsgeheim - Schending
Uitzonderingen (6)**

✓ **Gedeeld beroepsgeheim**

* Bijzondere situaties?

- Naastbestaanden
- Gemandateerden
- Leidinggevend
- Ondersteunend personeel
- Inspectie

! In al deze situaties is gedeeld beroepsgeheim (meestal) geen grond voor het uitwisselen van informatie

33

Beroepsgeheim - Schending Uitzonderingen (7)

✓ **Gezamenlijk beroepsgeheim**

- * Binnen eenzelfde hulpverleningsteam
- * **"Relevante"** gegevens
 - Noodzakelijkheidseis is te streng
- * + alle andere voorwaarden die gelden voor gedeeld beroepsgeheim
 - Door het beroepsgeheim gebonden persoon
 - Binnen dezelfde hulpverleningscontext
 - In het belang van de (hulpverlening aan de) cliënt
 - Geïnformeerde cliënt

34

Beroepsgeheim - Schending Uitzonderingen (8)

✓ **Gezamenlijk beroepsgeheim**

- * Begrip 'hulpverleningsteam'
 - Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de hulpverlening
 - Uni-, inter-, transdisciplinair (niet multidisciplinair?)
 - Binnen eenzelfde voorziening
 - Dat zich als zodanig presenteert
 - Duidelijke communicatie vooraf
 - *Bv.: CLB's, CGG's, CKG's, adoptiediensten, VK's, sociale diensten VJB en sociale diensten GJB, leefgroep in een voorziening voor personen met een handicap*
- * Voorbeelden van gezamenlijk beroepsgeheim
 - *Frankrijk: 'equipe de soins' in een ziekenhuis*

35

Beroepsgeheim - Schending Uitzonderingen (9)

✓ **Bedenkingen gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim**

- * Voorwaarden moeten steeds vervuld zijn
 - Formele en informele schriftelijke informatie-uitwisseling
 - Formele en informele overlegmomenten
 - Telefonische contacten
- * Delen van informatie is mogelijk, NIET verplicht
 - Afweging van belangen en loyaliteit
- * Respecteren van beroepsgeheim is en blijft een individuele verplichting
 - Essentie: delen van informatie, niet delen van beroepsgeheim
 - Niet 'afwentelen' van strafrechtelijke verantwoordelijkheid

36

Beroepsgeheim - Schending Uitzonderingen (10)

✓ **Gedeeld beroepsgeheim**

- * ? tussen geneesheren en andere hulpverleners
- Medisch beroepsgeheim
 - = art. 458 Sw.
 - + art. 55-70 Code Geneeskundige Plichtenleer
 - tuchtrechtelijk niveau
 - beperkte rechtskracht (Sw > CGP)
- Orde van Geneesheren

Terughoudend op vlak van informatie-uitwisseling tussen of gezamenlijke dossiervoering van geneesheren, paramedici en andere zorgverleners

37

BIJPASS-project (samenwerking KJP – BJB)

- "Voor een goed diagnostisch proces hebben kinder- en jeugdpsychiaters informatie nodig van verschillende bronnen over de ontwikkeling en het functioneren van het kind of de jongere en over zijn of haar context (gezin, school). De deelnemers vinden het evident dat ook informatie verkregen wordt van andere zorgverstrekkers. Niemand van de deelnemers ervaart hierbij problemen.
- Het verstrekken van informatie over het kind, de jongere en het gezin aan andere zorgverstrekkers wordt minder evident gevonden. Formeel geldt voor KJP de wetgeving betreffende het beroepsgeheim en de Wet Patiëntenrechten. (...) Ouders en jongeren krijgen een kopie van het verslag. Het is aan hen of, en onder welke voorwaarden, ze informatie in het verslag aan anderen kenbaar maken.
- De meeste deelnemers geven aan in de praktijk weinig problemen te hebben om, na en in overleg met het kind, de jongere en de ouders, bij voorkeur mondelinge informatie te bezorgen aan zorgverstrekkers met wie ze samenwerken en die direct en actief betrokken zijn in de zorg en hulp. In de regel gebeurt dit in aanwezigheid van de ouders en de jongere.
- Men is zeer terughoudend om bv. aan het comité of een CLB zomaar informatie te verschaffen. De vraag is steeds: wat zijn de beweegredenen om informatie te vragen, waarvoor zal men de informatie gebruiken, gaan betrokken ouders en kinderen akkoord. Dat geeft regelmatig spanningen.

38

- Advies NROvG 26 juni 2004 ("Beroepsgeheim in centra voor asielzoekers"): "De Nationale Raad is van mening dat het uitgesloten is medische informatie over te maken aan de sociale dienst van een opvangcentrum zonder de toestemming van de betrokkene. Het ligt immers voor de hand dat deze informatie via het kanaal van de maatschappelijk werker naar buitenstaanders kan gaan wat zonder het akkoord van de betrokkene niet mag.
- Advies NROvG 26 november 2005 ("BeHealthproject"), punt 3.2, waarin de Raad zich uitspreekt over het principe van het gezamenlijk gezondheidsdossier. De Raad meent dat het niet aanvaardbaar is dat elke beoefenaar van een gezondheidsberoep (hierbij inbegrepen apothekers, kinesitherapeuten, tandartsen en verpleegkundigen) die deelneemt aan de zorg, toegang heeft tot alle gegevens betreffende de patiënt. De Raad "wens[te] in dit verband te onderstrepen dat de toegang tot het gezamenlijk gezondheidsdossier een verschillende toepassing MOET kennen naar gelang van de categorie of het specialisme van de beroepsbeoefenaar. Wij moeten eveneens vaststellen dat de manier waarop de persoonlijke gegevens behandeld worden, kan verschillen van het ene beroep tot het andere aangezien de notie van "beroepsgeheim" anders toegepast kan worden in twee verschillende tuchtrechten. Het gezamenlijk gezondheidsdossier roept dus ook vragen op in het tuchtrecht."
- Advies NROvG 21 oktober 2006 ("Het beheer van medische dossiers in de Centra voor Leerlingenbegeleiding"): de (meeste) gezondheidsgegevens moeten in een apart medisch dossier, enkel toegankelijk voor de arts, worden opgenomen. 39

- Advies NROvG 18 juli 1981 ("Centra voor geestelijke gezondheidszorg – Dossier"). **Multidisciplinair teamwerk is niet mogelijk wanneer er geen ruime uitwisseling van informatie is.** Het dossier moet alle nuttige gegevens bevatten; de equipeleden oordelen zelf welke gegevens noodzakelijk zijn en zijn verder verantwoordelijk voor de selectie van deze gegevens. De geneesheer heeft de leiding van de equipe en beslist als dusdanig, na overleg met het team, over de mededeling aan derden van bepaalde stukken uit het multidisciplinair dossier. "Het multidisciplinair dossier moet in zijn geheel beschouwd worden als een medisch dossier." Bij zijn beslissing moet de geneesheer zich laten leiden door de Code Medische Plichtenleer en de adviezen van de Orde van Geneesheren.
- Advies NROvG 17 december 1994 ("Rust- en verzorgingstehuizen – huishoudelijk reglement"), over de samenwerking tussen artsen en paramedici in het algemeen. **De arts mag zijn medisch geheim delen met de personen die bijdragen tot de verzorging van de patiënt, binnen de voor hun opdracht noodzakelijke perken en zonder ruchtbaarheid te geven aan de vertrouwelijke gegevens van de patiënt.** De paramedici, die ook onderworpen zijn aan het beroepsgeheim moeten beschikken over de onontbeerlijke medische gegevens.
- Advies NROvG 20 januari 2007 (GEZIS-decreet): de toepassing van het begrip gedeeld BG vergt niet alleen dat de bestemming van de vertrouwelijke informatie gebonden is door het BG. Enkel de informatie nodig voor de **continuïteit** en voor de **kwaliteit** van de zorg van de patiënt dient gedeeld te worden. De overdracht van de gegevens moet tevens gebeuren met de **toestemming** van de patiënt.

Besluit

- ✓ Juridische regeling
 - ✓ Geen absolute begrippen – belangenafweging
 - ✓ = kader waarbinnen kan worden gehandeld, en criteria en procedures daarvoor
 - ✓ Laat nog veel ruimte
 - ✓ Dwingt hulp- en zorgverlener, dagelijks, op een professionele en bewuste manier, hiermee om te gaan
 - ✓ Defensieve of constructieve reactie

41

Besluit

- ✓ Groot belang van:
 - * Opleiding van hulpverleners
 - * Supra- en intervisie in de hulpverlening
 - * Leren van good practices
 - * Ondersteuning van voorzieningen en hulpverleners (koepels; beroepsverenigingen; aanspreekpunten)
 - * Beroepsethiek en deontologie
 - Deontologische code?
 - Beroepsorganisatie?
 - * Ondersteuning van cliënten (rechtspositie; gebruikersverenigingen)

42

 Besluit

- ✓ **Basishouding**
 - ✓ Wederzijds vertrouwen
 - ✓ Duidelijke posities
 - ✓ Evenwaardigheid
 - ✓ Zorgvuldigheid
 - ✓ Transparantie
 - ✓ Informatie en communicatie
 - ✓ Overleg en participatie

- ✓ **Werkelijke samenwerking veronderstelt een culturele toenadering**
 - ✓ sectoren – actoren - beroepsgroepen

43

 Meer informatie?

Isabelle Van der Straete en Johan Put
Beroepsgeheim en hulpverlening
(uitgeverij die Keure, Brugge)

44
